

OARS FOARÚT

YN DE FRYSKE MARREN

VERKIEZINGSPROGRAMMA
PvdA De Fryske Marren

OARS FOARÚT

yn
De Fryske Marren

Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren

Gemeenteraadsverkiezingen
2022

Mensen hebben elkaar nodig. De afgelopen tijd heeft indringend duidelijk gemaakt wat de gevolgen zijn van isolatie en eenzaamheid. Het heeft laten zien hoe belangrijk het is om zeker te zijn van toegankelijke zorg, van een prettige woning en van een gezonde leefomgeving. Het heeft ook laten zien hoe snel verandering kan gaan maar ook hoe veerkrachtig onze mienskip is. Nu is het tijd om de blik vooruit te richten en keuzes te maken die bijdragen aan welzijn voor iedereen. De klimaatcrisis vraagt om dezelfde veerkracht en ingrijpende maatregelen voor de toekomst van onze jongeren. Wij kijken daarbij foarút.

De Partij van de Arbeid is ervan overtuigd dat we lokaal het verschil kunnen maken door te vertrouwen op de inwoners en samen te zorgen voor een eerlijke, duurzame en leefbare samenleving. Een samenleving waarin iedereen recht heeft op een fatsoenlijk bestaan.

In dit verkiezingsprogramma geven we aan hoe we daaraan willen werken. We laten ons daarbij niet leiden door de waan van de dag. We willen politiek voor de lange termijn. We kunnen onze ambities voor de samenleving alleen waarmaken als we verder vooruitkijken. We willen structurele veranderingen die waardevol zijn, ook voor onze kinderen en hun kinderen.

De Partij van de Arbeid is een sociaal democratische partij. Wij geloven in een inclusieve en solidaire samenleving waarbinnen iedereen vrijheid, welvaart, zekerheid en veiligheid vindt.

Het moet beter en eerlijker. It kin oars. Wy wolle foarút.

10 punten voor De Fryske Marren

1. We knokken voor het welzijn van al onze inwoners voor nu en voor volgende generaties.
2. Ons landschap is ons goud, daar passen we goed op, zoals op Gaasterland en onze meren.
3. We leveren onze bijdrage aan het klimaatvraagstuk: hulp voor inwoners en dorpskernen bij de energietransitie.
4. Meer biodiversiteit. Wij verzetten ons tegen megastallen en bollenkwekers in De Fryske Marren
5. We zijn trots op het Frysk en ons cultureel erfgoed: scholen krijgen geld voor Friese boeken, we stimuleren Frysk in de openbare ruimte. Wij houden zoveel mogelijk scholen open voor toegankelijk onderwijs.
6. Alle kinderen in De Fryske Marren moeten actief gestimuleerd en gesteund worden om deel te nemen aan sport én cultuuractiviteiten.
7. We steunen dorpen die zelf plannen hebben voor leefbaarheid, we maken ruimte voor alternatieve woonvormen voor senioren en bouwen voor starters.
8. We maken het centrum van Lemmer autoluw
9. Meer ruimte voor wandelaars en fietsers: we maken alle fietspaden breed genoeg om elkaar veilig te passeren
10. We staan voor een inclusieve gemeente, waar iedereen gewaardeerd wordt zoals hij of zij is. Dat geldt zeker voor de LHBTi gemeenschap. Wij zoeken naar nieuwe vormen om inwoners actief te betrekken bij besluitvorming.

ruimte & mobiliteit

**Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren**

**Gemeenteraadsverkiezingen
2022**

- In 2042 onderscheidt De Fryske Marren zich door een duurzame balans in het gebruik van ruimte. Groen waar het moet, bedrijvigheid waar het kan.
- Welke stappen gaan we de eerste vier jaar zetten op weg daar naartoe?
 - De PvdA wil een heldere visie en bijbehorende keuzes over de plekken waar gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. We gaan werken aan de versterking van natuur en landschap. Zo kiezen we ervoor vooral te bouwen met veel gemeenschappelijke openbare ruimten en laten we de natuur en de oevers van de meren met rust. We willen werken aan de kwaliteit van onze leefomgeving.
 - We willen behoud en versterking van landschap en biodiversiteit als integraal criterium mee laten wegen op alle beleidsterreinen.
 - We relateren het maximum aantal dieren per agrarische onderneming aan de effecten op volksgezondheid. Hierin trekken we samen op met andere overheden. Zo zijn wij tegen de komst van megastallen.
 - We grijpen iedere mogelijkheid aan om het gebruik van landbouwgif tegen te gaan als dat in het milieu terecht kan komen en mens en natuur kan schaden. De gezondheid van onze inwoners en onze planeet staat voorop. Daarom willen we toe naar een leefomgeving zonder schadelijk landbouwgif.
 - We onderschrijven het economische belang van recreatie en toerisme voor onze gemeente. Maar investeringen in kwaliteitsrecreatie krijgen de voorkeur boven grootschalig toerisme en mogen niet ten koste gaan van de leefomgeving, het landschap en leefkwaliteit van onze inwoners. Recreatieve voorzieningen moeten ook toegankelijk zijn voor minder vermogende inwoners.
 - De PvdA zet in op het renoveren van bedrijventerreinen boven het creëren van nieuwe bedrijventerreinen.
 - We dagen scholen en scholieren uit om klimaatmaatregelen te bedenken die de gemeente kan benutten voor een lokale klimaatagenda.
 - De PvdA zet in op integrale gebiedsplannen, die samen met de inwoners tot stand komen. Een mooi voorbeeld hiervan is Gebiedsplan Nanneewiid. Daarnaast gaan we aan de slag met het integrale plan rond het Tjeukemeer.
 - We ondersteunen initiatieven die de terugloop van de biodiversiteit tegengaan.
 - Vanwege de hoge natuur-, landschaps- en cultuurwaarden is een groot deel van DFM in 2005 aangewezen als Nationaal Landschap. Het bijbehorende rapport uit 2008 'Nationaal landschap Zuidwest Fryslân' beschrijft een ontwikkelingsvisie en de kansen voor het gebied. Dit rapport biedt een basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van DFM. Het kader voor het ruimtelijk beleid van de DFM zal in het omgevingsplan en de omgevingsvisie aangescherpt moeten worden om bij vergunningsverlening adequaat te kunnen reageren op de uitdagingen die nu op ons bord liggen zoals de stikstofcrisis, de achteruit hollende biodiversiteit, de verrommeling van het landschap en de klimaat crisis.
 - We stimuleren (lokale) crowdfundinginitiatieven waarbij inwoners van onze regio aandeelhouder worden bij landaankoop om landschap en biodiversiteit te herstellen.
 - De PvdA maakt keuzes rondom mobiliteit op basis van de behoeften van onze inwoners, de beschikbare ruimte en veiligheid.

ruimte & mobiliteit

Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren

Gemeenteraadsverkiezingen
2022

- De auto is in onze gemeente van belang om grote afstanden af te leggen, maar de aanwezigheid van auto's in centra van kernen moet niet ten koste gaan van veiligheid. Zo gaan we in Lemmer met inwoners en ondernemers aan de slag met een autoluw centrum.
- Voor onze forenzen is een goede aansluiting op het spoorwegennetwerk essentieel, zowel nationaal als internationaal. Hetzelfde geldt voor snelbussen, publiek en privaat (zoals Flixbus)
- We zijn voor de aanleg van de Lelylijn en zien het als belangrijkste taak van de gemeente om te zorgen voor een goede ruimtelijke inpassing en het werken aan een economisch beleid om de kansen van deze nieuwe verbinding te benutten.
- De keuze voor een aquaduct in de rondweg om Lemmer om de doorstroom van het verkeer te verbeteren blijft inzet van de PvdA.
- Het wordt steeds drukker op de fietspaden. Daarom maken we meer ruimte op bestaand wegdek voor de fiets en zorgen we dat alle fietspaden in onze gemeente breed genoeg zijn zodat fietsers elkaar veilig kunnen passeren. Daarnaast zorgen we voor goede verlichting op fietspaden langs routes waar veel scholieren en forenzen fietsen.
- Onze regio kent een lange traditie van vervoersdiensten door vrijwilligers. Bij het bereikbaar houden van dorpen en wijken, wil de PvdA deze en andere innovatieve oplossingen van onderop steunen.

- In 2042 vertellen de veertigers en vijftigers van de Fryske Marren tevreden over hoe ze destijds in staat werden gesteld om een woning te vinden in het dorp. De oudere generatie heeft alle mogelijkheden gekregen om via alternatieve woonvormen zo lang mogelijk in de gemeente te blijven wonen. En dankzij een gezonde doorstroming van bewoners konden ook de jongere generaties in De Fryske Marren blijven wonen.
- Welke stappen gaan we de eerste vier jaar zetten op weg daar naartoe?
 - Dorpen mogen weer bouwen voor jeugd en ouderen. We zetten in op meer huurwoningen en betaalbare starterswoningen, met 0 op de meter. De PvdA wil jaarlijks op minimaal 2 locaties bouwen voor deze doelgroepen, ook in kleine kernen.
 - We bouwen niet voor tweede woning bezit, maar zetten de schaarse ruimte en middelen in om te bouwen voor permanente bewoning. Voor bestaande woningen komt er voor tenminste 4 jaar een onttrekkingsverbod. Waardoor het niet mogelijk is om bestaande huizen om te zetten in reactie woningen, tweede woningen of andere bestemming te geven. Daarnaast komt er een bewoningsplicht voor woningen tot 350.000 euro, hiermee voorkomen we dat betaalbare woningen worden opgekocht door investeerders, en geven we starters en gezinnen meer kans op de woningmarkt.
 - De gemeente moet regie hebben over woningbouw vanuit een proactieve en faciliterende houding. De gemeente bemoeit zich actief met de vraag wie waar welk type woningen bouwt, en laat dat niet aan de markt over.
 - De PvdA wil maximale ruimte bieden voor alternatieve/intergenerationele woonvormen. Hierbij kan gedacht worden aan pre- mantelzorgwoningen, dubbele bewoning, of door middel van plaatsing van een semi-permanente voorziening.
 - Bij leegstand van agrarische panden en leegstaande winkelpanden willen we actief werken aan herbestemming voor wonen en werken, ten behoeve van de ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit.
 - De ruimte om binnen bestaande kernen te bouwen wordt optimaal benut. Met daarbij de in achtneming van ruimtelijke kwaliteiten binnen de bebouwing.
 - Klimaatverandering vraagt forse investeringen in onze energievoorziening. Binnen de Fryske Marren willen we hernieuwbare energie toegankelijk maken voor iedereen:
 - We ondersteunen lokale gemeenschappen die energiecoöperaties willen opzetten en dorpen die collectief van het gas af willen.
 - Om energiearmoede te voorkomen creëren een fonds voor het isoleren van woningen en het plaatsen van zonnepanelen. Liever zonnepanelen op de daken dan in de weilanden.
 - Onze gemeente zit midden in de Veenweide problematiek. Door lage grondwaterstanden in veengebieden ontstaat oxidatie van het veen, waardoor veel CO2 vrijkomt en natuurgebieden verdrogen.
 - Om de oxidatie van het veen tegen te gaan, zal het waterpeil omhoog moeten, wat gevolgen heeft voor gebruik en inrichting van de ruimte. De inwoners moeten een grotere rol krijgen bij het maken van deze plannen.
 - De PvdA zet zich in voor ruimhartige afhandeling van funderingsschade als gevolg van bodemdaling en een te laag waterpeil.

gezondheid & leefbaarheid

Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren

Gemeenteraadsverkiezingen
2022

- In 2042 is gezondheid en leefbaarheid een zaak van de mienskip. De Fryske Marren hebben een fijnmazig netwerk van lokale initiatieven die ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk in hun eigen dorp of wijk kunnen blijven wonen. Onze gemeente is een inclusieve gemeente, waar iedereen kan meedoen.
- Welke stappen gaan we de eerste vier jaar zetten op weg daar naartoe?
 - De PvdA wil dat de gemeente lokale gemeenschappen helpt die willen werken aan een omgeving waar mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven. Zo houden mensen grip op de eigen buurt. Om eenzaamheid te signaleren en aan te pakken moeten welzijnsprofessionals samenwerken met de mienskip. Hierbij kunnen ook dorpshuizen een belangrijke rol spelen. We willen dat professionals ondersteunend zijn aan activiteiten van onderop.
 - We gaan ervan uit dat cultuur bijdraagt aan brede welvaart en positieve gezondheid. Daarom maakt de PvdA zich sterk voor culturele krachtenbundeling:
 - We realiseren culturele faciliteiten zoals it Brûsplak in Joure en de multifunctionele voorziening in Balk voor de sport- en cultuurverenigingen. Ook hebben we oog voor de kleinere kernen waar we met verenigingen en dorpshuisbesturen werken aan een duurzame toekomst.
 - De komende periode zoeken we samen met de inwoners naar een nieuwe bestemming van het oude raadshuis in Balk.
 - We zijn zuinig op ons verleden door cultureel (materieel en immaterieel) erfgoed te beschermen, te behouden en trots uit te dragen, onder meer via thematische routes.
 - We willen dat sport en cultuur voor iedereen in de Fryske Marren toegankelijk is.
 - We verruimen het Jeugdfonds Sport en Cultuur om sport én cultuur mogelijk te blijven maken in De Fryske Marren. Daarnaast willen we dat De Fryske Marren zich aansluit bij het Volwassenenfonds Sport en Cultuur.
 - We koesteren het Toanhûs als centrum voor de kunsten in De Fryske Marren.
 - Sport en bewegen moet mogelijk zijn in de eigen omgeving, zowel georganiseerd als ongeorganiseerd. Wij gaan voor maatwerk. Waar mogelijk richten we de ruimte zo in dat bewegen gestimuleerd wordt. We zorgen voor een goede spreiding van sportvelden. En we ondersteunen besturen van vrijwilligersorganisaties.
 - We stimuleren het gebruik van de Fryske taal
 - Basisscholen krijgen om de twee jaar een bon van €200 voor een Frysk boekenpakket.
 - Frysk wordt opgenomen in de algemene schoolse verordening.
 - Er komt een subsidie voor het benoemen van Fryske namen voor gebouwen en andere uitingen.

gezondheid & leefbaarheid

**Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren**

**Gemeenteraadsverkiezingen
2022**

- De bibliotheek moet een plek blijven voor ontmoeting, voor het vinden van kennis, een plek waar mensen terecht kunnen voor leesvaardigheid en voor digitale vaardigheden. En een organisatie die slimme samenwerking zoekt met lokale voorzieningen door deskundigheid meer en meer ook buiten het gebouw in te zetten.
- De PvdA ziet het aanpakken van schuldenproblematiek als integraal onderdeel van gezondheid en leefbaarheid. Daarbij willen we enerzijds zo vroeg mogelijk hulp bieden aan individuen maar anderzijds ook een halt toeroepen aan de schuldenindustrie die de afgelopen jaren is opgebouwd. De gemeente voorkomt boete op boete voor betalingsachterstanden van gemeenteheffingen.
- Om mantelzorgers en het zorgsysteem te ontlasten werken we actief aan het introduceren van concepten als het Odensehuis, een informatie-, advies- en ontmoetingsplek voor mensen met (beginnende) dementie, mantelzorgers en hun familie en vrienden.
- We willen inwoners perspectief bieden, en meteen ingrijpen als iemand dreigt te ontsporen. Zeker bij jongeren is voorkomen beter dan genezen. Daarom zorgen we dat alle kwetsbare inwoners in beeld zijn bij onze professionals en dat zorgbehoevenden één aanspreekpunt hebben.
- De PvdA wil ervoor waken dat instellingen meer bezig zijn met het maken van winst dan het leveren van zorg. Daarom willen wij contractueel grenzen stellen aan de winsten die behaald mogen worden door instellingen die zorg leveren binnen onze gemeente. Bij beoordeling van (jeugd)zorgaanbieders kijken we naar tevredenheid van de afnemers van zorg.
- We investeren extra in de meest kwetsbare kernen waar de meeste woninginbraken zijn, vandalisme zichtbaar is en mensen zich onveilig voelen. Politieagenten en jongerenwerkers moeten herkenbare gezichten zijn voor de inwoners.

werk & inkomen

Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren

Gemeenteraadsverkiezingen
2022

- In 2042 kunnen de inwoners van onze regio rekenen op bestaanszekerheid. Voor velen bestaat die zekerheid uit een baan of uit een pensioen. Voor wie geen geschikte baan kan vinden is er een fijnmazig vangnet van enerzijds de Mienskip, het informele netwerk van mensen die elkaar helpen. En anderzijds nieuwe vormen van inkomenssteun, zoals de met succes geïntroduceerde basisbanen via gemeente, bedrijven en maatschappelijke organisaties. We willen in De Fryske Marren een circulaire economie. Alle activiteiten zijn klimaatneutraal en in balans met de omgeving. Dankzij de investering in glasvezel is de gemeente goed aangesloten op de rest van de wereld. Veel producten en diensten komen uit de eigen omgeving. Er zijn digitale mogelijkheden gerealiseerd om in de regio verdiend geld ook meer in de regio te laten landen.
- Welke stappen gaan we de eerste vier jaar zetten op weg daar naartoe?
 - Het basis- en voortgezet onderwijs staan onder druk binnen de gemeente. In de afgelopen tijd zijn er veel dorpsscholen gesneuveld. De PvdA staat voor een gemeentebestuur dat actief bemiddelt tussen alle vormen van onderwijs om een optimale schoolcarrière voor onze kinderen mogelijk te maken. Daarbij streven we naar onderwijs dat in de buurt is, zowel basis- als middelbaar onderwijs.
 - In De Fryske Marren heeft ongeveer 10% van alle inwoners boven de 16 jaar moeite met lezen en schrijven. De PvdA wil het herkennen van laaggeletterdheid bevorderen en zorgen dat mensen geholpen kunnen worden als zij dit zelf willen.
 - Het om kunnen gaan met computers, mobiele telefoons en andere digitale apparaten is steeds belangrijker om mee te kunnen doen en je zaken te kunnen regelen. De PvdA ziet het bevorderen van digitale vaardigheden van alle generaties als een verantwoordelijkheid van de gemeente.
 - We maken met onze ondernemers afspraken over de sociale agenda, de begeleiding van mensen naar werk en het creëren van banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Ook zorgen we samen dat vakonderwijs gestimuleerd wordt onder onze jeugd en realiseren we meer stages en leerwerkplekken en een betere koppeling tussen het MBO en het bedrijfsleven. Dat is een onderdeel van de inclusieve samenleving.
 - Iedereen heeft recht op werk. We hebben contact met iedereen die geen werk heeft. We willen dat mensen die dit nodig hebben een uitkering krijgen, maar vooral dat ze mee kunnen doen aan de samenleving via een basisbaan. Dit zijn werkzaamheden die bijdragen aan de leefbaarheid van De Fryske Marren en aangedragen zijn door inwoners, organisaties en ondernemers in onze gemeente.
 - De PvdA wil dat de gemeente ons Midden en Kleinbedrijf helpt om aan te sluiten bij de circulaire economie: slimme samenwerking in een gesloten keten; minder afval, meer hergebruik; minder energieverbruik en meer duurzame opwekking.
 - We willen deze periode de Ja-Ja sticker invoeren. Inwoners krijgen dan géén ongeadresseerde reclamefolders meer, tenzij zij zelf met een JA-JA-sticker aangeven dat zij dit wel willen. Hiermee wordt verspilling tegengegaan van ongeadresseerd reclaimedrukwerk dat ongelezen bij het afval gaat.
 - Dankzij DFM op Glas zijn de meeste kernen in onze gemeente voorzien van toekomstbestendig internet, en is werken op afstand mogelijk. De PvdA wil dat deze infrastructuur optimaal benut wordt voor economische activiteiten.

werk & inkomen

**Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren**

**Gemeenteraadsverkiezingen
2022**

- Recreatie & toerisme is en blijft een belangrijke sector voor onze gemeente. Wij kiezen voor een duurzame vorm van recreatie en toerisme die van toegevoegde waarde is voor onze inwoners, ondernemers en bezoekers. Dus kwaliteit boven kwantiteit, divers, in harmonie met de omgeving en ook blijvend beschikbaar voor mensen met een 'kleine beurs'.
- De PvdA is bondgenoot van alle boeren die een duurzaam verdienmodel kiezen.
- Onze partij zal op alle niveaus strijden tegen de negatieve invloed van de veevoerindustrie, supermarkten en banken op de impasse waar de landbouw zich momenteel in bevindt.
- Wij huisvesten graag innovatieve natuurinclusieve vormen van landbouw.

De gemeente als bondgenoot

**Verkiezingsprogramma
PvdA De Fryske Marren**

**Gemeenteraadsverkiezingen
2022**

- De PvdA staat voor een gemeente die door haar inwoners goed beoordeeld wordt vanwege houding en beleid.
- We kijken niet weg en nemen de verantwoordelijkheid om op te treden tegen racisme, vreemdelingenhaat, machtsmisbruik en discriminatie. We staan voor een gemeente die gastvrij is voor mensen in nood.
- De PvdA staat voor een gemeente die oog heeft voor alle belangen, niet alleen de belangen die goed georganiseerd zijn via lobbygroepen. We zoeken contact met lokale gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en dorpsbelangen.
- We maken werk van (burger)participatie en blijven zoeken naar innovatieve manieren om inwoners actief bij besluitvorming van de gemeente te betrekken.
- Wat ons betreft wordt De Fryske Marren koploper als het gaat om de menselijke maat:
 - Bij het ontwikkelen van beleid wordt in de eerste plaats de vraag gesteld wat de gevolgen zijn voor de inwoners.
 - Bij het uitvoeren van beleid wordt in eerste plaats de vraag gesteld of het de inwoners helpt zoals het beleid bedoeld was. Zo niet, dan zoeken we naar maatwerk.
 - Bij ideeën en initiatieven van inwoners, gaan we ervan uit dat ambtenaren de 'ja, mits' houding hanteren. De ambtenaren dienen mee te denken en te faciliteren waar mogelijk. Maatwerk is daarbij leidend, want veelal gaat het om unieke initiatieven. Dat daarbij ook fouten worden gemaakt is niet erg, want daar leren we van en we kunnen deze herstellen.
 - Het gebruik van algoritmes staat op gespannen voet met de menselijke maat.
- Binnen de gemeenteraad kunnen we het oneens zijn met andere fracties, maar wij bedrijven politiek op een fatsoenlijke manier, en we gaan netjes met elkaar om.
- De Fryske Marren is geen eiland. We willen goed samenwerken met onze buurgemeenten en waar mogelijk met de provincie, omdat we samen sterker zijn.
- De PvdA staat voor een financieel gezonde gemeente met een sluitende begroting. De gemeente heeft er in de afgelopen tijd heel veel taken bij gekregen zonder verruiming van mogelijkheden om meer inkomsten te genereren. In beginsel mag de opbrengst van de OZB-inkomsten niet sneller stijgen dan het inflatiecijfer, tenzij de leefbaarheid van onze gemeente onder druk komt te staan.
- Op provinciaal, regionaal, nationaal en Europees niveau zijn er financiële geldbronnen voor innovatieve samenwerkingsverbanden die zich richten op het oplossen van maatschappelijke problemen. De PvdA wil dat de Fryske Marren actiever onderdeel uit gaat maken van deze samenwerkingsverbanden, en zorgt dat er meer innovatiegeld naar de regio gehaald wordt.
- Bij aanbestedingen bedingt de gemeente een social return van tussen de 5 en 10 procent.